

SIVILOMBUDET

SKATTEETATEN, Divisjon innkreving
Postboks 9200 Grønland
0134 OSLO

Vår referanse
2026/3371

Deres referanse
2026/1983

Vår saksbehandler
Markus Thommessen

Dato
17.08.2026

Undersøkelse – hensynet til barnets beste i utleggstreksaker

Vi viser til vårt brev 4. juni 2026 om innhenting av dokumenter knyttet til fastsetting av utleggstrekk for personer som forsørger barn og svaret deres 29. juni 2026. Vi har besluttet å undersøke hvordan hensynet til barnets beste ivaretas ved fastsettingen av utleggstrekk, jf. sivilombudsloven § 15 om undersøkelser av eget tiltak.

Utlegg i inntekt kan tas i den utstrekning «lønnen overstiger det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand», jf. dekningsloven § 2-7. I forskrift om livsoppholdssatser (FOR-2014-06-13-724) er det gitt satser for underhold av skyldneren og dens husholdning. I forskriften er det egne satser for underhold og samvær med barn. Satsene gir et felles utgangspunkt for fastsettingen av utleggstrekkene, men kan fravikes etter en konkret vurdering, jf. forskriften § 1 og 2.

Barnets beste – Rettslige utgangspunkter

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved avgjørelser som berører barn. Dette følger blant annet av Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3. Hvor stor vekt hensynet til barnets beste skal ha i den enkelte sak, må avgjøres konkret. Høyesterett har uttrykt det slik at «barnets beste skal være grunnleggende og veie tungt, men er ikke alene nødvendigvis avgjørende», se HR-2019-2286-A avsnitt 107.

Av Grunnloven § 104 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 og 2 følger det videre at barn har rett til å bli hørt, og at deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Hvilke krav som stilles til barnets medvirkning må tilpasses vedtakets art og barnets alder og utvikling. I en del tilfeller vil det kunne være tilstrekkelig at barnets syn formidles av de foresatte, mens det i andre tilfeller kan være nødvendig å innhente synspunktene direkte fra barnet selv.

Til sammenligning – Livsoppholdsvurderingen i saker om økonomisk sosialhjelp

Den som ikke kan sørge for eget livsopphold, kan ha krav på økonomisk sosialstønad, jf. sosialtjenesteloven § 18. Stønaden skal ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpent. Livsoppholdsvurderingen i sosialstønadssaker har klare likhetstrekk med

livsoppholdsvurderingen etter dekningsloven § 2-7. Kravene som stilles til vurderingen av barnets beste i sosialstønadssaker, kan derfor ha overføringsverdi til utleggstrekkssakene.

I 2022/2023 gjennomførte Statsforvalterne et landsomfattende tilsyn med Nav-kontorenes ansvar for å ivareta barns behov når familier søker om økonomisk stønad. Tilsynene ble iverksatt etter vedtak fra Helsetilsynet. Helsetilsynet har oppsummert funnene fra tilsynene i rapport 6/2024, se vedlegg. Helsetilsynet konkluderer i rapporten med at tilsynene avdekket mangler ved kartleggingen av barnas behov og ved de konkrete og individuelle vurderingene. Helsetilsynet følger nå opp tilsynene i et nytt landsomfattende tilsyn.

Nav har i tillegg utarbeidet en generell veileder til Nav-ansatte om barnets beste-vurderinger, som vi også legger ved her.

Våre undersøkelser

Om utredningen av barnets beste i utleggstrekkssaker

Et sentralt funn fra Statsforvalternes tilsyn i sosialstønadssakene var at flere Nav-kontorer ikke i tilstrekkelig grad kartla barnas behov, se punkt 4 i Helsetilsynets rapport. Statsforvalterne fant at mange Nav-kontorer bare forholdt seg til det som fremgikk av søknadene og ikke kartla barnas behov ut over dette. Ansvar for å identifisere barnas behov ble lagt over på foreldrene, som ikke alltid visste hva de kunne søke om stønad til. Nav-kontorene innhentet dessuten sjeldent barnas synspunkter.

I saken her har vi innhentet dokumentene fra 10 tilfeldige utleggstrekkssaker. Utvalget gir ikke et fullstendig bilde av Innkreivingsmyndighetens praksis når det gjelder hvordan barnas behov utredes i utleggstrekkssaker. Inntrykket vårt er uansett at de faktiske beskrivelsene fra Statsforvalternes tilsyn i avsnittet over, også er treffende for innkreivingssakene.

Kravene som stilles til utredning og oppfølging, er imidlertid ikke nødvendigvis de samme i utleggstrekkssaker som for saker om økonomisk sosialhjelp. Nav-kontorene har et annet og mer omfattende ansvar for å følge opp den enkelte sammenlignet med Innkreivingsmyndigheten. Navs mer overordnede ansvar for å bedre levekårene for vanskeligstilte kan tilsi strengere krav til utredninger og tettere oppfølging enn i utleggstrekkssakene.

I lys av redegjørelsen over ber vi skattemyndighetene svare på følgende:

1. Har Innkreivingsmyndigheten tilstrekkelige rutiner og en forsvarlig praksis knyttet til utredningen av barnas behov ved fastsettingen av utleggstrekk?

En måte å bidra til at en sak blir tilstrekkelig utredet, er å gi partene veiledning om hva slags dokumentasjon som må fremlegges. Helsetilsynet mente at foreldre i sosialstønadssaker ikke alltid har kunnskap om hva de kan søke om stønad til. Ombudet legger til grunn at det samme er tilfellet når det gjelder den enkeltes kunnskap om hva som er relevant ved

fastsettingen av utleggstrekk. Den enkelte kan derfor ha behov for veiledning om hvilke utgifter som er relevant å dokumentere.

Slik veiledning gis blant annet på Skatteetatens nettsider og i informasjonsbrev til den enkelte når det varsles om utleggstrekk. Det står imidlertid lite om hvilke særlige utgifter til barn som det kan være aktuelt å ta hensyn til, og som ikke dekkes fullt ut av de veiledende livsoppholdssatsene.

2. Gis det tilstrekkelig veiledning til den enkelte om hva slags utgifter til barn som det er relevant å dokumentere i utleggstreksaker?

Om avveiningen av barnets beste og begrunnelsen for fastsettingen av utleggstrekket

Sivilombudet har i flere uttalelser lagt til grunn at det må fremgå av begrunnelsen hvordan hensynet til barnets beste er vurdert og vektlagt når det treffes avgjørelser som berører barn. For en nærmere redegjørelse for Sivilombudets syn på begrunnelseskravet, se Sivilombudets rapport i sak SOM-2022-1946 (punkt. 3.2.4 i versjonen på Lovdata). I rapporten omtaler ombudet blant annet asylsaken Rt-2015-1388 der Høyesterett i avsnitt 194 formulerer kravet til begrunnelse slik:

«Det avgjerande må såleis vere om det etter ei konkret vurdering av vedtaket som heilskap går fram kva som er barnets beste og at dette omsynet er vektlagt i samsvar med dei prinsippa eg har gjort greie for.»

Begrunnelsesplikten tilpasses sakens art og de konkrete forholdene i saken, se HR-2017-2376-A avsnitt 48. I utleggstreksaker der det ikke foreligger særlige forhold som kan gi grunn til å fravike de veiledende livsoppholdssatsene, antar vi at det ikke er nødvendig med nærmere drøftelser av hensynet til barnets beste. Hensynet til barnets beste er allerede vurdert og hensyntatt ved fastsettingen av livsoppholdssatsene. Dersom det er anført eller Innkrevingsmyndigheten selv vurderer at det foreligger særlige forhold som kan gi grunn til å fravike livsoppholdssatsene, tilsier det at det stilles krav til en mer omfattende redegjørelse for hvordan hensynet til barnets beste er vurdert og vektlagt i den konkrete saken.

I utvalget av saker vi har fått tilsendt, er ikke barnas behov beskrevet nærmere. Skatteetaten klarte heller ikke å hente ut saker hvor barnets beste uttrykkelig var vurdert, fordi det ville kreve en manuell gjennomgang av et stort saksvolum. Sivilombudet har derfor begrenset innsikt i hvordan Innkrevingsmyndigheten redegjør for vektleggingen av hensynet til barnets beste ved fastsettingen av utleggstrekk.

Innkrevingsmyndighetens Rutine om livsoppholdsvurdering beskriver noen typetilfeller av utgifter til barn og inneholder et kort avsnitt om at prinsippet om barnets beste kan få betydning. Ut over typetilfellene gir rutinen lite veiledning om hvordan hensynet til barnets beste virker inn på livsoppholdsvurderingen.

3. Ivaretas hensynet til barnets beste i tråd med Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 i dagens praksis?

4. Oppfyller innkrevingsmyndighetene kravet til begrunnelse ved fastsettingen av utleggstrekk i saker som berører barn, i dagens praksis?
5. Synliggjør de interne rutinene i tilstrekkelig grad hensynet til barnets beste og hvordan det virker inn på livsoppholdsvurderingene?

Om automatisering

Vi har tidligere innhentet informasjon fra Skattedirektoratet om digitalisering i Skatteetaten, se vedlagt kopi av ombudets brev og Skattedirektoratets svar. I undersøkelsesbrevet her ber vi skattemyndighetene redegjøre nærmere for bruken av helt og delvis automatiserte avgjørelser ved fastsettingen av utleggstrekk og hvordan det virker inn på ivaretagelsen av hensynet til barnets beste.

6. Vi ber skattemyndigheten om å beskrive overordnet dagens bruk av helt og delvis automatiserte avgjørelser ved fastsettingen av utleggstrekk.
7. Vi ber skattemyndigheten om å beskrive overordnet de fremtidige planene for bruk av helt og delvis automatiserte avgjørelser ved fastsettingen av utleggstrekk.
8. Vi ber om skattemyndighetenes syn på om automatiserte avgjørelser i utleggstrekkssaker er egnet til å ivareta hensynet til barnets beste, både slik det brukes i dag og er planlagt for fremtiden.

Svarfrist

Vi ber om svar på undersøkelsen innen **28.09.2026**.

Dersom skattemyndighetene har øvrige merknader, tar vi dem gjerne imot.

For sivilombudet

Birthe Aspehaug Buset
avdelingssjef

Markus Thommessen
rådgiver

Dette brevet er godkjent etter interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Vedlegg

- 1 Helsetilsynets rapport
- 2 Barnets beste - Nav-veileder
- 3 Informasjonsinnhenting om digitalisering – skatteetaten